

ТҰЛҒАТАНУ
ПОЗНАНИЕ ЛИЧНОСТИ
COGNITION OF PERSONALITY

ӘОЖ: 314 (574.5)

Сапарбекова Б.Р., Байжанова А.А*., Ереханова Ф.Т.
магистр оқытушы М. Әуезов атындағы ОҚУ, Қазақстан Шымкент
магистр оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚУ, Шымкент, Қазақстан
филология ғ.к., аға оқытушы ІМТ, Dubai Business School-Дубай, Араб Әмірлігі
СӘДУАҚАС БОҚАЕВТЫҢ ӨМІРІ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ

Автор корреспондент: baizhanovna-75@mail.ru

Түйін: аталған мақалада өткен ғасырдың басында ұлт үшін өлшеусіз қызмет жасаған, бірақ, өзінің тарихи бағасын әлі де болса ала алмай келе жатқан, күні бүгінге дейін есімі көмескі аталып келген тұлғалардың бірі – Сәдуақас Боқаевтың ғылыми-педагогикалық қызметі қарастырылады. Оның өмірі мен ғылыми-педагогикалық қызметін, жалпы тұлғасын танытуда С.Тілеуқұлов, Г.Тілеуқұлов, Р.Нәдіров, Б.Қойшыбаев, Е.Жалмағамбетов, Х.М.Тұрсын және т.б. зерттеушілердің еңбектерін негізге алынды. С.Боқаевтың республикада педагогикалық білім берудің зор маңыздылығын түсініп, жоғарғы оқу орындарында дәріс беретін оқытушылардың ғылыми әлеуетін арттыру мақсатында аспирантура арқылы ғылыми бағытта зерттеуші-ғалымдарды даярлауды жүзеге асыруға ат салысты. Нәтижесінде Әубәкіров, Жәутіков, Әмірбаев сынды дарынды шәкірттерін математика ғылымына баулығандығы деректермен негізделеді. «Жікшілдік» пен «ұлтшылдыққа» қарсы жүргізілген сталиндік жаппай террорлық саясат қазақ зиялыларының қатарындағы С.Боқаевтың педагогикалық-ағартушылық қызметінің әрі жалғасуына теріс ықпал етуі, сталиншіл билік жүйесі әсерінен ғылыми интеллигенция арасында бір-бірінің жазған еңбектеріне сыни көзбен қарап қателіктер іздеу белең алды. Осындай сенімсіздік пен күдіктенушілік жағдайында С.Боқаевқа да жазықсыз жала жабылып саяси қуғын-сүргінге ұшырағандығы деректермен нақтыланады.

Кілттік сөздер: қайраткер, ұлттық интеллигенция, тұлға, кеңес үкіметі, большевиктер идеясы, халық жауы, ұлт мүддесі

Кіріспе. Халқымыздың әлем қауымдастығынан егемен ел ретінде өз орнын алып тәуелсіздік туын тіккен өзгерістерге толы кезеңінде еліміздің өткен тарихына деген көзқарас та жаңа сипатқа ие болып сол уақытқа дейін ақиқаты айтылмай бұрмаланған тарихи құбылыстар қайта зерделеніп объективті баға беріле бастағаны мәлім. Халқымыздың тарихи санасын қалыптастыруға бағытталған игі шаралар жүзеге асырылып төл тарихымызда өзіндік терең із қалдырған қайраткерлердің ғұмырнамасы зерттеліп ғылыми айналымға енгізілді. Мұндай ғұмырнамалық зерттеулер жекелеген тұлғалардың өмір жолын, сан-салалы қызметін танып-білумен қатар олар өмір сүрген тарихи кезеңді де жан-жақты саралауға мүмкіндік берді. Тұлғалардың тарихтан алар орнын Елбасы Н.Ә. Назарбаев: «Ұлы тұлғаларын білмейінше, бірде бір дәуірді дұрыстап тану мүмкін емес. Адам тағдырының айнасынан бір тарих көшінің жүрісін ғана андап қоймаймыз, оның рухын, тынысын сезінеміз. Сондықтан да халқы мен елінің алдындағы өздерінің перзенттік парызын айқын да анық түсінген, қандай қиын-қыстау жағдайда да оны адал орындаудан жалтармаған адамдар қай дәуірде өмір сүрсе де, дәйім өз жұртының нағыз азаматы болып қала берген» – деп атап көрсетті.[1] Тоталитарлық жүйе үстемдік құрған кеңестік кезеңде қоғамдық өмірдің және ғылыми бағыттың шектен тыс идеологияландырылуы ХХғ. басындағы отарлық саясаттың мәселелерін зерттеуде өзіндік теріс әсерін тигізіп аталған мәселелерге қатысты біржақты тұжырымдар жасауға ықпал етті. Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Тарих толқынында» атты еңбегінде: «Ғасыр басында мемлекет мүддесін ойлаған ұлы қазақтардың жеке басының тағдыры да қасіретті болды. Алайда ұлттық жігермен толысқан зерде сабағы ұмыт болған жоқ.» [2] деп жазды. Елбасының осы маңызды тұжырымы тарихымызды жаңаша тарихи тұрғыда зерттеуді және қазақ қоғамын өркениетті елдер қатарына қосуды басты мақсат еткен қазақ зиялыларының қызметтеріне шынайы баға беруді күн тәртібіне қойды. Оларды «ұлтшылдар», «халық жауы» деп ешбір негізсіз тағылған жаладан ақтау және ғылыми тұрғыда зерттеулер жүргізу Отандық тарих ғылымындағы өзекті мәселе екендігі айқын.

Қоғамның ілгерілеуге ұмтылысын жеделдетуге ықпал ететін, көрегендігімен сол

дәуірдің бағыт-бағдарын анықтайтын негізгі күш-зиялы қауым екендігі сөзсіз, сондықтан да зиялы қауымның тарихын зерттеу, олардың ролі мен ғылымға қосқан үлесін зерделеу бүгінгі ұрпақ үшін маңызды міндет деп білеміз. Осы ретте бүгінгі күні жеке тұлғаның қоғамдағы ролін зерттеу дәстүрге айналып тарихта ерекше көрініс тауып қолдау табуда. Десек те әділеттік бағасын алған, бірақ осы күнге дейін зерттелінбеген қайраткерлер қатары бары анық.

Теориялық талдау. Қазақстанда ХХғ. 20-30 жж. математика ғылымының дамуына өз еңбектерімен және зерттеулерімен елеулі үлес қосқан ғалымдардың алдыңғы буыны қалыптасты. Олар математика ғылымы бойынша іргелі зерттеулер жүргізіп, елімізде ғылым саласының өркендеуіне бар күш-жігерін жұмсады. Осы кезеңдегі қазақ зиялыларының биік шоқтығы қатарында көрнекті ғалым-математик, республикада математика ғылымының өркендеуіне айтарлықтай үлес қосқан Сәдуақас Хасенұлы Боқаевтың да есімі ерекше орын алатындығы сөзсіз.

Сәдуақас Хасенұлы Боқаев 1907 жылы 13 наурызда Семей облысы Абай ауданында дүниеге келді. Оның балалық шағы Абай, Шәкәрім, Мұхтар Әуезовтер туып өскен Сарыарқа өңірінің Шыңғыстау баурайында өтеді. Әкесі Хасен оқуға мезгілі жеткен кезде Сәдуақасты педагог-ағартушы, ақын Тайыр Жомартбаевтың тәрбиесіне береді. Т. Жомартбаев педагогикалық қызметінде өзін жаңашыл мұғалім, прогрестік ой-сананың дамуына, діни-наным сенімдердің озбырлығына қарсы күрескер ретінде таныта алды. Т. Жомартбаев өткен ғасырдың басындағы қазақ ағарту ісі мен ұлттық әдебиеттің алғашқы қайраткерлерінің қатарына жатады. Отандық ағартушы-демократтардың әдеби-қоғамдық қызметі «Қазақ совет әдебиетінің тарихында»: «Ш. Уәлиханов, А. Құнанбаев, Ы. Алтынсарин негізін қалаған қазақ жазба әдебиетіндегі демократиялық, ағартушылық бағыт дәстүрі ХХғ. басында болған революция алдындағы жағдайларда қоғамдық мәселелерді, жаңа дәуір талаптарын, әсіресе қазақ ауылдарындағы теңсіздікті, таптық қанау мен еңбекшілердің азаттық күресін арқылы сын көтермейтін реализмнің жаңа серпіліс күшін тереңдетті. Бұл үрдіс Сәбит Дөнентаев, Мұхаметжан Сералин, Бекет Өтетілеуов, Спандияр Көбеев, Сәкен Сейфуллин, Бейімбет Майлин және Тайыр Жомартбаев сияқты жазушылардың шығармаларында жарқын көрініс тапты» деп атап көрсетілді. Ол әртүрлі жанрада көркем шығармалар жазды, әсіресе оның «Зайсан», «Шыңғыстау», «Ана тілі» және т.б. туындылары кеңінен танымал болды. Сәдуақас Хасенұлының білімге құштарлығын ашумен қатар дарынды оқушыны тани білген математика ғылымының шыңына жетуге мүмкіндік жасаған алғашқы ұстазы осындай еді. Шәкіртінің жаратылыстануға деген ереше қабілетін байқаған тәжірибелі педагог оның оқуына дұрыс бағыт-бағдар берумен қатар Семей мен Зайсанда және Орынбор халық ағарту институтында білім алуына ықпал етті. С. Боқаевтың 1928 жылы Мәскеу мемлекеттік университетінде оқуын жалғастыруына және математик ретінде қалыптасуына профессор К.А. Тороповтың еңбегін атаған жөн.

ХХғ. басында Мәскеу математика мектебінің деңгейі әлемдік деңгейде мойындалуы Д.Ф. Егоровтың және оның шәкірттері Н.Н. Лузин, И.И. Привалов, В.В. Степанов есімдерімен байланысты болды. Ал, Мәскеу мемлекеттік университетінің механика факультетінде Н.В. Жуковский, С.А. Чаплыгин сияқты көрнекті ғалымдар қызмет етті. С.Боқаев университетте П.С.Урысон, П.С. Александров, Н.Н. Лузин, В.В. Степанов сияқты белгілі математиктерден білім алу мүмкіндігіне ие болды. ХХғ. 30-жж. басында аталған білім ордасында М.Сәтбаев, А.Закарин, Ө.Жұмабаев, К. Игенов, С.Аяпбергенов, Т.Дарқанбаев, С.Ибрашева, А.Шәріпханов, Ә. Қанапин сияқты қазақ жастары да білім алды. Кейіннен олардың бірқатары Қазақстанда білім беру саласы мен ғылымның қалыптасуы мен дамуында үлкен роль атқарды.

С.Х. Боқаев еңбек жолын 1932ж. маусымында Қазақ педагогика институтының математика кафедрасында ассистент ретінде бастайды. 1934ж. қаңтарында ҚазПИ-дің жоғарғы математика кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалды. Кафедра жетекшісі ретінде С. Боқаев оқытудың сапасын арттыруға, нақты ғылымдарды оқытудың озық әдістерін енгізуде өз тәжірибесі мен біліміне сүйенді. Нәтижесінде аталған кафедра республикада жоғары математикалық пәндерді оқытудың инновациялық деңгейіне көтеріліп елеулі жетістіктерге жетті. Өйткені, білікті маман математикалық білім беру ісін дамытудың негізгі факторы – КСРО-дағы жетекші оқу орындарының іс-тәжірибелеріне назар аудару қажеттігін түсінді. Әсіресе, Мәскеу мемлекеттік университетінде математиканы оқытудың жаңа әдістерін меңгерумен қатар өз институтының оқыту тәжірибесіне енгізуге күш салды. Осы мақсатта Мәскеу қаласындағы бірқатар жетекші жоғарғы оқу орындары кафедраларының озық іс-тәжірибелерімен алмасып тығыз байланыс орнатылды, ал 1933ж. математиктердің

Бүкілресейлік конференциясына қатысты. Республикада педагогикалық білім берудің зор маңыздылығын түсініп, жоғарғы оқу орындарында дәріс беретін оқытушылардың ғылыми әлеуетін арттыру мақсатында аспирантура арқылы ғылыми бағытта зерттеуші-ғалымдарды даярлауды жүзеге асыруға ат салысты. Нәтижесінде Әубәкіров, Жәутіков, Әмірбаев сынды дарынды шәкірттерін математика ғылымына баулыды.

Математик-ғалым қазақ тілінде бірыңғай математика терминдерін жүйеге түсіру мақсатында орыс тіліндегі математика оқулықтарын қазақ тіліне аударып математикалық ұғымдарға сәйкестендірді. 1934ж. институттың ғылыми-зерттеу бағытында жалпы пәндер бойынша терминологияны бір жүйеге келтіру үшін Терминология комиссиясы құрылды, оның құрамына С.Х. Боқаев, Ә.Ә. Ермаков, М.М. Мәскеевтер сияқты ғалымдар енді. Комиссия қабылдаған терминдер Мемлекеттік терминология комиссиясының бекітуіне ұсынылды. Алайда, бекіткенге дейін институт кафедраларына пәндер бойынша терминдерді ғылыми айналымға енгізуге рұқсат етілуі комиссия мүшелерінің жоғары кәсіби деңгейін байқатады. С.Х. Боқаевтың қазақ тіліне аударған оқу құралдары мен оқулықтары, жасаған ғылыми талдауы ғалымның қазақ тілінде математикалық терминдерді жасаудағы қомақты үлесін көрсетсе керек. Зерттеуші Б.М. Қосанов С.Х. Боқаевтың математика ғылымындағы оқу-әдістемелік бағытында дайындалған оқу құралдарында енгізген терминдерін 4 топқа бөліп қарастырады. Қазіргі күнге дейін қазақ тіліндегі алгебра оқулықтарындағы терминдердің мәселен, Н.А. Шапошников пен Н.К. Вальцовтың «Алгебра есептерінің жинағы» атты оқу құралын қазақ тіліне аударған кездегі автордың енгізген терминдері: «дәреже» - «степень», «дәреже негізі» - «основание степени», «теңдеу» - «уравнение», «теңдеулер жүйесі» - «система уравнений» және т.б. өзгеріссіз ғылыми айналымда қолданылуын, аударылмайтын халықаралық терминдерді қазақ тіліне аударуға қадам жасауы, автордың қазақ тілінің ғылыми тіліне сәйкестенуі үшін аса назар аударғандығын атап көрсетеді.

1934ж. қыркүйекте Сәдуақас Хасенұлы ҚазПИ-дің физика-математика факультетінің деканы болып тағайындалды. Факультет деканы ретінде ол оқу жұмысының жоғарғы оқу орнының талаптарына сәйкес жүргізуге, материалдық-техникалық базасының қалыптасуына, математика мен физиканы оқытудың жаңа әдістерін енгізуге, студенттердің пәндерді толық меңгеруіне ерекше көңіл бөлді. Студент-жастардың интеллектуалды дамуына, логикалық және алгоритмдік ойлау негізінде математикалық қабілеттерін қалыптастыруды мақсат етті. Нәтижесінде «Еркін жинақталатын қатардың қосындысы болып табылатын функцияның құрылымдық қасиеттері», «Арнайы функциялар және олардың жалпы жағдайлардағы ерекше нүктелері», «Жалпы түрдегі кейбір анықталмаған интегралдарды интегралдаудың кейбір тәсілдері», «Конформдық бейнелеулер және лоардың механика саласында қолданылуы» атты еңбектері дайындалды. С.Х. Боқаев басшылық еткен жылдары аталған факультет елімізде математикалық білім беру ісінің дамуына үлес қосумен қатар республика көлемінде педагогикалық мамандарды дайындайтын алғашқы білім ордасының бірі болды. 1934ж. қазанда институт әкімшілігі ғылыми-зерттеу бағыты бойынша мамандарын РКФСР ХАК-на математика мамандығынан С.Х. Боқаевты да Мәскеу мемлекеттік университетінде кандидаттық диссертация қорғау үшін ұсынды. XXғ. 30-жж. ММУ-дың механика-математика факультеті осы сала бойынша мамандар дайындауда және ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуде әлемдік деңгейдегі алдыңғы қатарлы орталықтардың бірі еді. Бұл ғылым ордасында математика саласында әлемге әйгілі Н.Е. Жуковский, Д.Ф. Егоров, Н.Н. Лузин, А.Я. Хинчин, И.И. Привалов, П.С. Александров, И.Г. Петровский сияқты ғалымдар қызмет ететін. Ізденуші-ғалым С.Х. Боқаев та осы ортада «дифференциалдық теңдеулер» мамандығы бойынша аспиранттардың оқу бағдарламасына сәйкес зерттеулер жүргізу нәтижесінде 1935ж. ММУ-нің математика және механика ғылыми-зерттеу институтында «Конформдық түрлендіру теориясы және оларды қолданбалы ғылымның «математика мамандығы бойынша есептерінде пайдалану» атты тақырыпта математика ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған кандидаттық диссертациясын табысты қорғады. Оған математика ғылымдарының кандидаты және доцент ғылыми атағы берілді. 1932-1935 жж. ҚазПИ-де, ҚазМУ-де математикалық пәндерден дәріс беру сапасын көтеру мен оқу үдерісін жақсарту бағытында бірқатар жұмыстар жүргізді.

Педагог-ғалым осы саланың жетекші курстарынан, арнайы бейіндік пәндерден дәріс курстарын дайындаумен қатар жоғарғы, арнаулы орта оқу орындарын, қазақ мектептерін оқу құралдармен, оқулықтармен қамтамасыз ету үшін оқу-әдістемелік жұмыспен де айналысты. Атап өтетін жайт, сол кездегі оқу үдерісіне дайындалған оқу құралдарының бүгінгі күнге дейін

өзіндік маңызы бар екендігі. Оның авторлығымен «Математика және халық шаруашылығының физикалық негіздері», қазақ тіліне аударылған Н.А. Шапошников пен Н.К. Вальцовтың «Алгебра есептерінің жинағы» (1933) атты еңбектері жарық көрді. Қазақстандық ғалымдар қатарында С.Х. Боқаевтың ғылымға қосқан үлесі үкімет тарапынан ескеріліп ҚазАКСР ОАК Алқасы 1935ж. қарашада жоғары білікті мамандар дайындау ісіндегі, республикада математикалық білім беруді дамыту мен ұйымдастырудағы ерен еңбегі үшін «Қазақстанның 15 жылдығы» белгісімен марапатталса, 1936 ж. математика профессоры атағын иеленді.

XXғ. 20-жж. тоталитарлық жүйе билік орнаған қоғам өмірінде орын алған бұрмалаушылықтар мен қысаң саясаттың салдары халықтың рухани санасына қайғы-қасірет әкелді. 20-жж. аяғында тарихта «социализмнің сталиндік моделі» деген атпен белгілі тарихи кезең басталып, ұлттардың табиғи бейнесін жоюға ұмтылған казармалық социализм жүйесі орнатылды. И.В. Сталиннің үкімет басына келуі саяси террорды өршіте түсті. 30-жж. жүргізілген саяси қуғын-сүргін ұлттық интеллигенция қатарын ойсыратып жіберді. Академик М. Қозыбаев «ұлтшылдық» туралы: «Патша өкіметі ұлтшылдықты оппозиция есебінде таныды. Оның тамырына балта шабуды саясатқа арна етті. Кеңес өкіметі сол империялық саясатты шын мәнінде жалғады, өйткені ол да аз ұлттар тым тырақай бөлініп, бөлшектеніп кетеді деп түсінді. Оларды ашса алақанында, жұмса жұдырығында ұстаудың жолы бонопартизм деп түсінген И. Сталин ұлттардың ойшыл, жасампаз топтарын тұқырту деп білді»-деп жазған еді.[3] «Ұлтшылдықпен», «халық жауларымен» күресу бірте-бірте мемлекеттің белгілерінің біріне айналды. 1937-1938 жж.қазақтың оқыған зиялы қауым өкілдерінен 66 мың адам жазықсыз жапа шекті.[4]

«Жікшілдік» пен «ұлтшылдыққа» қарсы жүргізілген сталиндік жаппай террорлық саясат қазақ зиялыларының қатарындағы С.Боқаевтың педагогикалық-ағартушылық қызметінің әрі жалғасуына теріс ықпал етті. Сталиншіл билік жүйесі әсерінен ғылыми интеллигенция арасында бір-бірінің жазған еңбектеріне сыни көзбен қарап қателіктер іздеу белең алды. Осындай сенімсіздік пен күдіктенушілік жағдайында С.Боқаевқа да жазықсыз жала жабылып саяси қуғын-сүргінге ұшырайды. Институт әкімшілігі тарапынан 1938 ж. 1 тамызында ҚКП ОК-не, ҚазКСР ХАК-не және қалалық партия комитетіне: «ҚазПИ-де халық жауы, бұрынғы директор Бекжанов басқарған национал-фашистер, бандылар тобы ұзақ уақыт үстемдік құрды. Национал-фашист Жүргенов Бекжановпен, Жұбановпен, Әлжановпен, Боқаевпен және басқалармен бірлесіп институттың бүкіл жұмысын тоқтату үшін барлық шараларды қолданды. Бұл бандиттердің зиянкес жұмыстары мынадай жолдармен жүргізілді: институттың профессорлық оқытушылық құрамына национал фашистерді, троцкийшіл-бухариншіл бандиттерді, саяси күмәнді және жоғарғы оқу орнында жұмыс істеу үшін академиялық жарамсыз адамдарды тарту; жауапты курстарды (математика, ботаника, тарих, қазақ тілі және тағы басқалар) жетекші пәндер бойынша студенттердің дайындықтарын осы пәндер бойынша бағдарламалық материалдарды зиянды бұрмалау жолымен бұзуға түрлі шараларды қолданған халық жауларына бекіту; қазақ студенттерге орыс тілін оқыту ісінде толықтай елемеушілік жіне зияе келтіру, сондай ақ қазақ тілін оқытудағы зиянкестік.» ешбір дәйексіз дайындалған анықтама негізінде С.Х. Боқаев қамауға алынып, 1939ж. 14 қарашада КСРО ІХК Архангельск облысындағы Каргопол лагерінің Ерцевск бөлімшесіне айдауға жіберілді. Алайда, өз әріптестері тарапынан ҚКП ОК-не, республика прокурорының атына Сәдуақас Хасенұлының ісін қайта қарау мақсатында өтініштер жолданды. Нәтижесінде ҚазКСР Жоғарғы Сотының шешімімен 1939 ж. сәуірде С.Х. Боқаевтың ісін қайта қарауда фактілер анықталып бас бостандығынан айыру жазасы белгіленді. Өкініштісі, 1942ж. Сәдуақас Хасенұлы Боқаев белгісіз жағдайда қайтыс болды.

Қорытынды. Уақытпен бірге қоғамның дамуы да сол қоғамға, оның өркендеп дамуына бар болмысымен қызмет еткен ұлтжанды азаматтардың ұлттық тарихи санасы да алға қарай алшаңдап қадам басқан сайын өмірден озған танымал тұлғалардың жарқын бейнесі, олардың халқының келешегі үшін сіңірген еңбегі екшеленіп құндылығы арта түсетіндігі шүбәсіз. Қазақстандағы білім мен ғылым саласының дамуы мен өркендеуіне қомақты үлес қосқан зиялылар қатарында және қазақ өлкесінде алғаш ашылған білім ордасы – қазіргі Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университетінің негізін қалаушылардың бірі Сәдуақас Хасенұлы Боқаевтың да есімі бүгінгі ұрпақтың жадында сақталатындығы ақиқат.

Әдебиеттер тізімі:

- 1 Назарбаев Н.Ә. Жасай бер, Тәуелсіз Қазақстан // Егемен Қазақстан. 1998, 16 желтоқсан

- 2 Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. Алматы: Атамұра, 2003.
- 3 Қозыбаев М. Өркениет және ұлт – Алматы: Сөздік-Словарь, 2001.45б.
- 4 Дюсенова Н. Қазақстандағы 20ғ. 40-50жж. «ұлтшылдық» пен «космополитшылдыққа» қарсы күрес науқаны (т.ғ.к. ғылыми атағын алу үшін дайындалған диссертация) Алматы, 2005.
- 5 Бақаев Ә. Өшпес оттың жарығы / Жизнь, прерванная на взлете Алматы, 2007.160 б.

Аннотация: в статье исследуется научно-педагогическая деятельность Садуакаса Бокаева, одного из самых известных людей, служивших народу в начале прошлого века, но до сих пор не удостоившегося своего исторического значения. Его жизнь, научная и педагогическая деятельность, общая личность С.Тлеукулов, Г.Тлеукулов, Р.Надилов, Б.Қойшыбаев, Е.Жалмагамбетов, Х.Турсун и другие. На основе работ исследователей, осознавая большое значение педагогического образования в стране, Бокаев участвовал в подготовке исследователей научного направления через аспирантуру с целью повышения научного потенциала преподавателей высших учебных заведений. В результате тот факт, что талантливые студенты, такие как Аубакиров, Жаутыков, Амирбаев были приобщены к математике, основанной на данных. Сталинская политика массового терроризма против «сепаратизма» и «национализма» отрицательно сказалась на продолжении педагогической и просветительской деятельности С.Бокаева среди казахской интеллигенции. В такой ситуации неуверенности и подозрений, факты свидетельствуют о том, что С. Бокаев также подвергся клевете и репрессиям.

Ключевые слова: деятель, национальная интеллигенция, личность, советская власть, большевистские идеи, враг народа, интересы нации.

Annotation: This article examines the scientific and pedagogical activity of Saduakas Bokaev, one of the most obscure people who served the nation at the beginning of the last century, but still has not received its historical value. In the course of his life and scientific and pedagogical activity, in general, S. Tleukulov, G. Tleukulov, R. Nadirov, B. Қойшыбаев, E. Zhalmagambetov, H.M. Tursun and others. based on the works of researchers. C. Realizing the great importance of pedagogical education in the country, Bokaev participated in the training of researchers in the scientific direction through graduate school in order to increase the scientific potential of teachers teaching in higher education. As a result, the fact that talented students such as Aubakirov, Zhautykov, Amirbayev were introduced to the science of mathematics is based on data. The Stalinist policy of mass terrorism against "separatism" and "nationalism" had a negative impact on the continuation of the pedagogical and educational activities of S. Bokaev among the Kazakh intelligentsia. In such a situation of uncertainty and suspicion, S. Evidence suggests that Bokaev was also slandered and subjected to political repression.

Keywords: figure, national intelligentsia, personality, Soviet government, Bolshevik ideas, enemy of the people, interests of the nation